

september 2024



Sámi lohkanguovddáš
Saemien lohkemejarngge
Sáme láhkåmguovdås



**Mo bargagoahtit
bohtosiiguin sámegielat
nationála
lohkangeahččaleamis?**

Ráđdeaddi lohkanguovddázis Ellen Oline Eira Gaup



Ovttasbargu lea dávjá rievttis geaidnu

Go bohtosat leat gárvásat, de galggašedje buot oahpaheaddjit geat oahpahit dihto ceahkis čoahkkanit.

Ávžžuhus lea ahte oahpaheaddjit leat ovdal ieža čađahan geahččaleami, dahje ožžot sullii 20-30 min. čoahkkimis čađahit geahččaleami. Dán sáhttibehtet ovdagihtii šiehttan. Maŋnel čađaheami de čohkkedit 2 ja 2 fárrrolaga ságastallat geahččaleami birra.

Geahččalahppi vástidit dáid gažaldagaid:

- Makkár teavsttat sulastahttet daidda maid mun anán oahpahasas?
- Makkár govva mus lea obbalaččat dán ceahki lohkanmáhtus?
- Guđemuš teavsttain sáhtášin jurddahit viidásit bargat? Makkár fágas ja sáhtá go fágaidrasttildeaddji barggaid fuomášit?

Dán proseassa ulbmil lea ahte buot oahpaheaddjit dovdet geahččaleami ovdal go čieknudit ohppiid bohtosiidda.

Oahpaheaddjit guorahallet geahččaleami joavkobohtosa. Neahttasiiddus PAS:s gávdna raportta mas oaidná guđe fágii ja teakstašládjii guhtege teaksta gullá, ja guhte lohkanaspeakta¹ eanemusat boahtá ovdan guđege gažaldagas.

Neahttasiiddu tabeallaid sáhtá rievdadallat mángga ládje, vai sáhtá mángga ládje dieđuid geahčadit. Das sáhtá oaidnit ovttaskas oahppi ja olles joavkku bohtosiid. Sáhtá oaidnit mo oahppit leat vástidan guđege bargobihtái, ja mo oahppit ja joavku leat vástidan riikkadási ektui. Dáid bohtosiid sáhtá geavahit go suokkardallá ja ságastallá guđege oahppi lohkanálggaid birra. Lea deatalaš geavahit teavsttaid ja bargobihtáid aktiivvalaččat ja geahčadit makkár lohkanálggaid guhtege bargobihtá gáibida.

Geahčat ovdamearkka dihte man bures lea máhtán ohcat dieđuid bajilčállagiin, tabeallain, teavsttas, teakstabovssain ja nu ain. Vaikko guhtege bargobihtá lea navdojuvvon juogo gávdnan-, dulkon- dahje suokkardallanbihtán, de leat goitge mánggalágan bargobihtát juohke lohkanaspektii.

Geahčat olles ohppiidjoavkku oktasašvuodaid ja erohusaid ohppiid gaskkas. Leat go oahppit vástidan bures dahje hejot muhtin bargobihtái go buohtastahtá earáiguin dahje riikkadásiin: Geahčat makkár dovdomearkkat juste dán bihtáin ja teavsttain leat.

Go oahpaheaddjit leat fárrrolaga bargan geahččalemiin, guorahallan bohtosiid ja ságastallan daid birra, de soaitá ovttaskas fágaoahpaheaddjái álkít dulkot bohtosiid ja daiguin bargat viidásit.

Dás vuollelis leat muhtun ovdamearkkat mo sáhtá bargat iešguđet fágain.

¹ Lohkanaspeakta = lohkanulbmil



Blabb – hárbhallat ollislaš ipmárdusa

Ráhkkanepmi

Oahpaheaddji lea ráhkkanahhtten teavstta mas čoavddasátni (dat man birra teaksta lea) lea čiegus. Dát sátni lea lonuhuvvon “blabb” sániin. Oahppi hárbhallá das lohkat teavstta vuđolaččat ja árvvoštallat teavstta.

Bargobihtta

Oahppit ožžot teavstta, ja galget gávnnaht mii lea “blabb”.

Mii lea “blabb”?

Blabb lea stuorat go giron ja maiddái dan njunni lea stuorábuš. Geassit blabb lea ruškesgirjját dego eana. Das lea eanet ruksesruškes ivdni go gironis. Českes soaját oidnojit geassitge erenomážit girddedettiin. Golgotmánu rájes molsu blabb dolggiid ja šaddá ollásit vielgadin earret čáhpes bađošdolggiid. Blabbat ja gironat leat hui ovttaláganat, ja dálvit lea váddáseabbo oaidnit dain erohusa go geassit. Miessemánus dat lonuha ohpit dolggiidis, muhto varrása gorut bissu vielgadin gitta geassemánu álgui. Roandima guovllu sulluin orru vuollešládja (L.I. variegatus), mii ii rievdda ollásit vielgadin dálvá. Blabb ássá dálvit goike vuovdeeatnamiin ja sieđgasuovkkain ja geassit jeaggás guovlluin. Beasserokki dat goive miestaga dahje daknasiid sisa. Blabbčivga bastá girdilastit jo viđa jándora ahkásažžan

Rievttis vástádus: Rievssat

Viidásit bargu

Oahppit galget nubbi nubái ráhkadit “blabb” teavsttaid. Sii sáhttet interneahhtas gávdnat gárvves teavsttaid main dušše lonuha čoavddasáni “blabb” sániin, dahje čállet ieža olles teavstta.



Čuohpaduvvon muitalus – hárbhallat hábmet oktilis teavstta

Ráhkkaneapmi

Oahpaheaddji lea gávdnan teavstta, válljet ovttá oasi das ja juohkán cealkagiid sierra. Čuohpan daid osiide ja sehket daid. Dás oahppi hárbhallá oaidnit teavsttas oktavuodaid ja daid čatnat oktii.

Bargobihtta

Oahpaheaddji čilge oahppit ožžot teavstta mii lea čuohpaduvvon, ja galget máhttit rievttis hápmái bordit teavstta.

Boares áhkku lei okto goađis. Bárbnit ledje meahcis. Lei sevdnjes idja. Čuđit ledje mátkkis. Sii deive goađi lusa.

Áhkku dajai son áigu bidjat dola amadet goallut. De guttii dievva goađi reatkkáid

Fáhka gulai áhkku iežas bárbniid váris boahhtimin. Ja de huikkii:

«Allet boađe vulos! Čuđidáhus ii leat sadji didjiide! Bissot doppe badjin!»

Áhkku dajai gumppiid iežas baldaleame.

Čuđit ledje váibasat. Sii nohkke.

Áhkku doamai dola bidjat.

Reatkkát buollájedje, ja goahti dievai suovain

Čuđit eai beassan olggos. Sii jápme dohko

Viidásit bargu

Fuomášit bajilčállaga tekstii. Dás ii leat ulbmil ahte oahppit galget fuomášit justte seamma go mii teavstta originála bajilčála lea.



Fuomášit teavstta agenda

Ráhkaneapmi

Oahpaheaddji ohca reklámateavsttaid. Lea dehálaš ahte oahppit dihtet earu rabas ja čiegus agenda ovdal barget konkrehta reklámateavsttaiguin. Dás oahppi hárhállá kritihkalaččat lohkat.

Bargobihtta

Oahpaheaddji juohká klássa joavkkuide, ja ožžot iešguđetlágan teavsttaid. Oahppit vástidit gažaldagaid mat leat dás vuolábealde, ja dasto oahppit ovdanbuktet bohtosiid klássi.

Gažaldagat:

Makkár elemeanttat leat teavsttas?

Mo leat iešguđet elemeanttat sturrodagas nubbi nuppi ektui?

Maid fuomášit ovddemus teavsttas?

Čilge makkár dieđuid don oaččut iešguđet elemeanttain. (Maid muitala teaksta/maid muitala govva?)

Gos oaččut konkrehta informašuvnna buktaga birra reklámas?

Čilge teavstta rabas ja čiegus agenda.

Viidásit bargu

Oahppit sáhttet ieža ráhkadit reklámaid ja dasto galget oahppit fas geahččalit vástidit gažaldagaid.



Gáldolistu

Roe, Astrid & Ryen Andresen, Jostein ja earát (2018). *God leseopplæring med nasjonale prøver*. Oslo, Universitetsforlaget.

UDIR (2021). *Nationála lohkeamehččaleamit 8. ja 9. ceahkis*.

UDIR (2023). *Nationála lohkeamehččaleamit 8. ja 9. ceahkis. Oahpaheddjiidbagadus – oppalaš dieđut*.

Weyergang, Cecilie & Skar, Morten (Viežžan 22.01.2024). *Hvordan kan resultatene fra nasjonale prøver brukes i den videre leseopplæringen?* . Språkløyper, Universitetet i Stavanger.